

себе думкою добродійця селян і не велів нікого з Лебединців ніколи брати на роботу.

Але Омелько порадив ще одну штуку.

Одної осінньої ночі прокрався він з трьома парубками йому лише відомою вилазною в завод. В чотирьох вони зіпсували водогін, позапахавши туго у всі кранти деревляні чопи і підпалили завод зі всіх чотирьох кінців.

Згоріло майже все. Одного цукру згоріло два мільйони пудів. Сотні душ, що жили з праці коло заводу, позбулися праці, заробітку і шматка хліба. А Бродському що? Обезпечене товариство, де цукроварня була забезпечена на випадок пожежі, сплатило йому всі втрати до копійки, так що він мав можливість збудувати нову вивінувану кращими машинами.

За тиждень після пожежі, Омелько несподівано попався у лісі урядникові. Під погрозою урядникового револьвера Омелько мусів йому піддатися. Урядник почав був вязати йому шнуром від револьвера руки, бо більше не було чим. Для цього треба було покласти револьвера на землю, або в кобуру, а вязати обома своїми руками. В цей мент ведмедюватий Омелько повернувся як вюн, повалив урядника і йогож шнуром звязав йому руки, зняв револьвера, сів на коня та й подався. Тільки його й бачили.

Залишились Лебединці розтрощені морально і матеріально.

Та росли у них діти. Вони росли і вирости...

Е. Ляхович

Англія в обличчі фашизму

(допис з Лондону)

За півтора року свого існування, фашизм в Англії зріс у важну суспільну величину. Явна піддержка лорда Ротерміра і його концерну, як також тиха піддержка інших пресових концернів — змінила сердешно-насмішкуватий тон демо-ліберального англійського світу у відношенні до фашизму на дещо нервозний і zarazом поважніший. В останніх місяцях появилосся на книжковім ринку багато книжок проти фашизму, диктатури, націоналізму — які вказують, що „старий“ світ перестав трактувати фашистівський рух в Англії як фарсу, а відноситься до нього як до поважного і грізного суперника. Не знати, що принесуть найближчі роки; на всякий випадок варто познакомитися ближче з тим найновішим рухом, якого ідеї можуть послужити як стимул для оригінальних думок, відповідаючих своєрідному ґрунтови.

Б.Ю.Ф., цебто Бритійський Союз Фашистів зріс і далі зростає в силу в першій мірі на економічному тлі і на труднощах всіх політичних партій до Національного Уряду включно, зарадити безробіттю. Це ще не значить, що старі партії не мають в своїх рядах здібних політиків і економістів. Навпаки, в них є блискучі уми, в яких є скупчене знання і досвід багатьох попередних віків. Але так, як у других народів, так само в Англії ці блискучі уми не всіли зрозуміти, що розвязка нинішньої світової скрути вимагає не тільки ґрунтового економічного знання, але також—і то в більшій мірі—вимагає ґрунтовної переміни наших моральних вартостей, вимагає зовсім нової духової основи. Без духового переродження, чисто економічні спроби зарадити безробіттю, остануть все без успіху.

Ідеологом і лідером англійських фашистів є здібний, 37-літній суспільний діяч, сер Освальд Мозлей. На протязі кільканацять літньої своєї політичної діяльності він перейшов по черзі всі партії і зневірившись у них, порішив впровадити в англійське суспільне життя зовсім новий рух, який розвязці економічних питань наперед підготовив би потрібні духові основи.

Основне філософічне заложення англійського фашизму, як також його зовнішня форма і організаційний устрій дуже подібні до італійського: динамізм, волонтаризм, збереження індивідуальних цінностей та zarazом примат інтересів нації над інтересами поодиноких горожан, а далі чорні сорочки, фасція, цебто вязанка прутів з топором і напів військовий організаційний устрій. Їх кличем є: „Британія перша!“

„...Дехто має упередження до цього слова „фашист“ — каже Мозлей у своїй книжці „The Greater Britain“, яка для британських фашистів являється чимсь аналогічним, як „Mein Kampf“ для німців — а це тому, бо те слово назагал у нас зовсім зле розуміють. Ми могли би легко уникнути цього упередження, підшуковуючи іншу назву, але таке поступовання не було би чесним.“ Далі англійський лідер, наперекір Мусоліні твердить, що фашизм це не тільки питома-італійська струя, але всесвітня, а що вона появилася наперед в Італії, то це тому, бо там найскоріше появилися потреби її впровадження. Щодо сорочок і емблеми, то теж нема чого соромитися випробованої італійської форми. В старинних часах Англія також перебирала багато цінного від Риму, свідками чого можуть послужити як раз фасції, вириті на старих залишених памятках. Та це ще не значить, що, запозичивши зовнішні форми, англійці мають в цілости копіювати італійський рух. Англія має власні завдання перед собою; а беручи під увагу народню англійську вдачу і темперамент — можна сподіватися, що фашистський рух в Англії зродить кращу цивілізацію, ніж навіть та країна, в якій він перший появилася.

Головну увагу присвячує Мозлей аналізі економічних недомогань, які радить лічити виключно шляхом економічного націоналізму, а також поясненню корпоративного устрою, який

одиноким економічним націоналізмом може успішно перевести і контролювати. В чисто абстрактні філософічні питання він запускається мало. Та й не диво. Англійська нація так богата в духову націоналістичну спадщину, що нових цінностей їй не треба творити, а треба тільки вдержати, есентуально розбудити вже готові.

Аналізуючи працю нинішнього демократично-парламентарного устрою, Мозлей твердить, що він докотився до того ступеня, в якому політична диференціація рівняється безголовю, а так звана „свобода“ — анархії. Чимраз ширіше старався демокліберальний світ помішати два виключаючі себе поняття „рівність“ і „свободу“ і та ширість довела нинішню демократію до повної руїни. Бо там, де є рівність, там не може бути свободи, а там, де є свобода, там не може бути рівності. Збаламучені суспільні верстви не можуть нині склеїти збірної волі народу. Парламентарні представники не представляють нині волі навіть тої частини горожан, яка вибрала їх послами. Бо кожний, хто бере участь в політичному житті, знає, що послів фактично вибирають не громадяни, тільки партійні гаганячі, які вміють грати на настроях мас, або демагогічні програми, яких з правила ніхто не додержує, коли дійде до влади. Тому „воля народу“ в демократичному розумінні фактично не існує. Справжню волю народу творять у верхах дібрані одиниці і її готову накидають масам. Завданням мас є тільки вичути своїм здоровим інстинктом тих добірних провідників і слухняно підчинитися їх волі.

Таке духове наставлення є передумовою розвязки нинішньої економічної скрути. Ціле економічне життя Англії спирається нині на експорті. Цілий час, говорить Мозлей, англійські економісти і політики вмовляли у свій загал, що добробут Англії залежить від того, скільки її продуктів консумують чужинці. Про внутрішні ринки і про консумцію власних горожан мало дбали. Та, як довго тревала на світі свободна торгівля, то цей принцип міг сяк-так працювати. Англійський робітник і промисловець міг конкурувати з чужими виробами солідністю своєї праці і міг експортувати за границю стільки, щоби з надвишки заплатити і ті харчеві продукти, які він мусить від других народів купувати.

Але нині свободна торгівля пропала безповоротно. Всі краї повідгороджували себе тяжкими митними мурами, завели квоти, а навіть ембарго, так що про якусь конкуренцію оперту на солідності праці і на ціні — не може бути мови. Всі краї — чи де Англії подобається чи ні — стараються розбудувати власний промисл і стати самовистарчальними. Вірити в те, що англійським дипломатам вдасться їх відтягнути від цього — значить усипляти наркотиком свій власний нарід. Колиб уряд був раніше глянув відважно небезпеці в очі — то нині Англія булаб на правдивому шляху до оздоровлення.

Перш за все, радить Мозлей, треба оперти внутрішній

добробут не на експорті тільки на внутрішніх ринках, підносячи консумційну здібність своїх горожан до продукційних можливостей свого промислу. Внутрішню консумцію можна піднести тільки підвищеною заробітної платні, що знову можна досягнути тільки тоді, коли заведеться стислу контролю над цілим економічним життям і не тільки не допуститься чужих продуктів, але також вилімінується вбивчу конкуренцію між своїми поодинокими підприємствами. Для підприємців є байдужим скільки вони платять робітникам оскільки їх підприємства оплачуються. І навпаки вони знеохочуються мимо дешевости робітника, коли до підприємства мусять докладати. Вони нині схлонні піднести заробітну платню і вкоротити години праці, але під умовою, що це буде введене також в однаковій мірі і рівночасно у всіх других підприємствах

Ліберальні капіталістичні методи і вільна конкуренція були і можуть бути так довго корисними, як довго промисл експанзує. Осягнувши свою певну висоту він вимагає державної інтервенції. Але проєктована фашистами контроля не буде цілковитою, як цього хотілиби соціалісти. Приватна власність, індивідуальний заряд а навіть до певної міри конкуренція будуть залишені, бо ж ми знаємо, що конкуренція є якраз тим стимулом, який заохочує людей до поступу. Фашистівський уряд, маючи на увазі загальне добро нації, як також її історичну майбутність — зачеркне для поодиноких галузей і інституцій певні круги і в тих кругах залишить їм повну свободу рухів. Коротко кажучи, фашизм, хоч між рівністю і свободою повів різку границю — то мимо цього старається між тими двома поняттями задержати приличне відношення.

Сам уряд, подібно як італійський, буде опиратися на корпоративному устрою. Всі громадяни будуть зорганізовані в професійні союзи, ці союзи в корпорації, а на чолі тих корпорацій буде стояти корпораційна рада, в якій будуть засідати виборні представники конкуруючих суспільних сфер і вони будуть погоджувати інтереси власників з інтересами робітників, будуть рішати про висоту заробітної платні, час праці, ціни продуктів, висоту ощадностей і т. п. Кожний громадянин зокрема буде мати теж голос в суспільних справах, але в таких справах, які він добре розуміє, цебто в границях своєї станової корпорації. Таку корпорацію, між іншим, предвиджує Мозлей також для жінок і матерей кажучи, що це буде одна з найпочесніших корпорацій, бо ж всі ми знаємо як важну роль грає матір у вихованні молодих поколінь. Також предвиджується станову корпорацію для банків і других фінансових інституцій, які нині цікавляться більше інтернаціональними справами ніж своїми домашніми і змість фінансувати свої підприємства — вони стараються винюхати за границею полатні місця для інвестиції рідного капіталу. Таке поступовання, не тільки знесилює внутрішню економічну структуру, але дальше потягає за собою неприємні наслідки і комплікації бо часто

банкирі, щоби рятувати загрожені за границею капітали — мусять піддержувати чужі фірми, знову зі шкодою для власних інтересів. Часто вони втягають задля цього до інтервенції уряд, а навіть цілу націю в круговорот війни. Відсотки від заграничних інвестицій, маючи на увазі загальне добро нації, в ніякому разі не оплачуються, бо крім вище наведених причин такі інвестиції розбудовують також за границею чужий промисл, який відтак вбиває домашній.

Найвища корпоративна рада булаб також дорадчим тілом для уряду і на основі її об'єктивних даних уряд творивби „волю народу“, себто загальні напрямні, в які входилиби справи не тільки економічного, але також політичного і культурного характеру.

Але Англія в обличчі економічного націоналізму находиться в тяжчому положенні ніж котранебудь друга держава на світі. Її територія не всилі прокормити всего англійського населення. Щороку вона спроваджує для власної консумції на 220.000.000 фунтів стерлінгів харчевих продуктів з чужих країв, а на 140.000.000 зі своїх доміній. На думку фашистів, через кілька літ плянкової господарки можна булоб аграрну продукцію краю збільшити на 220 мільонів і в той спосіб увільнити свої ринки від чужих харчів. Самовистарчальність оперти в першій мірі на британській імперії, цебто на товарообміні між поодинокими домініями і матірнім краєм. Колиб однак прийшлося купувати також і від чужих країв, то купувати лиш у таких і на таку суму, на яку вони закуплять промислових продуктів в Англії. Коли Англія буде дуситися в промислових продуктах, то аграрні краї будуть дуситися в рільничих. У висліді вони будуть стількиж потребувати Англії, скільки Англія їх. Для свого експорту треба використати силу імпортера. Кличем фашистів в цьому відношенні є: „Англія купує у тих, хто купує в неї!“ Тепер цього клича не можна вповні примінити тому, бо старий політичний світ ще далі вірить, що оздоровлення прийде з міжнародної співпраці і замість ізолювати Англію від всесвітнього хаосу — він ще далі її туди заганяє. У висліді імпортують нині до Англії харчеві продукти навіть такі держави, які від Англії нічого не купують.

Чи в цьому місці надії фашистів вповні оправдані — можна сумніватися. Бо хоч правдою є, що аграрні краї в однаковій мірі потребують промислових країв для збуту своїх рільних продуктів, але також правдою є, що промисл має далеко ширші можливости розвою ніж має хліборобство. Останне є звязане з землею і коли на ній поселилося більше людей ніж вона всилі прокормити — то тоді такий край буде все зависимий від других, аграрних країв і та зависимість буде тим тяжчою, чим більше будуть ті краї себе індустріялізувати. Це є найслабше місце англійського економічного життя. На скільки можна його буде обійти — важко сказати. На вся

кий випадок можна надіятися, що найкращі успіхи в цьому відношенні всетаки можна досягнути скоріше через національне скупчення і контроль корпоративного устрою, ніж через перестарілу засаду *laissez faire*, де бто хай кожний робить собі те, що сам хоче.

Старий світ зі своїм ліберально-демократичним наставленням не всилі завести ніякої контролю. Він не вірить і ненавидить її, бо вона потягає за собою диктатуру. Він ще далі думає, що нинішня скрута є тільки черговим циклом економічного хвилювання і далі вірить, що приватна ініціатива і безіменний геній, а не державне плянування двигне націю з її хвилевого занепаду. Одинока інтервенція, на яку цей світ після довгих вагань і нарікань згодився — це митні тарифи і поміч безробітним. Але грошева підмога безробітним теж довго тревати не може. Вона нищить державний скарб і творить неетичне підлога, на якому працююча частина громадян мусить спомогати тих, що нічого не роблять. Статистика вказує, що кінцевий ефект загальної продукції має нині мале відношення, а то й ніякого, до числа зайятих робітників. Між ці два поняття всунулася машина, яка може збільшувати продукцію і рівночасно зменшувати число робучих рук. На протязі п'ятих літ, від 1925 до 1930, загальна продукція Англії зросла 20% а число зайятих робітників змаліло на 4%... Осідлавши машину — вона моглаби принести для людства ще великі користи. Колиж ні — то вона готова роздавити нашу цивілізацію. Та осідлати машину, де бто тих, які її витворюють і нею орудують — знову значить завести контроль, до якої старий світ духово не підготований і яку він так страшно ненавидить. В цьому міститься трагедія його. Кожний раз, після тяжких спроб усунути причини економічного лиха — він переконується, що це були тільки наслідки. Замикаючи очі на духову перебудову, старі економісти вже самі не знають де причини а де наслідки. У своїх діагнозах вони ріжняються грубо і в той спосіб ставлять економічне життя народів в небезпечне зачароване коло.

Але фашизм, подібно як консерватизм, демократизм, соціялізм, хоч є універсальною струєю, то мимо цього в кожному народі приймає дещо відмінні, питомі форми. Залежить від культурного рівня даного народу також культура фашизму, в якому кожний горожанин знайде більше чи менше радісне особисте життя. В Англії, обіцяє Мозлей, диктатура не буде обмежувати свободи, тільки усуне хаос названий демо-ліберальним світом свободою. Чи багато з вас — питає він — може нині робити те що бажає, виключаючи очевидно екстравагантні хотіння? Одні з вас не мають заняття і ті мусять важко промишляти якби вдержати себе і рідню від голодової смерті. Другі що мають заняття — ті журяться тим, щоби вдержати те що мають. Хіба це свобода?

Найбільше всего боїться Мозлей загальної апатії, яка

може зродитися в душах мас, коли старий світ буде далі їх годувати мнимими надіями і нічим неоправданим оптимізмом. Нинішні правлячі круги є переконані, що наперед треба відзискати рівновагу і успокоєння в економічному житті — а оздоровлення прийде як льогічний наслідок. Мозлей знову твердить, що рівновага ніколи не прийде, коли ми не поставимо перед собою ясної цілі. Щойно прямуючи до певної цілі і концентруючи на ній нашу увагу, ми можемо відзискати рівновагу, довіря до себе, а понад усе охоту до чину. Надії без ясних плянів є марними і шкідливими. Вони є наркотиком, який усипляє загал і вбиває його волюнтаристичні пориви; вони викликають духову деморалізацію і в дальшому бігу можуть звести Англію до ролі Іспанії.. Тому Мозлей волить радше повну економічну катастрофу, яка потряслаби народом до самих основ, ніж нинішній стан повільного завмирання.

Паралельно з розвитком фашистського руху в Англії, розвивається також фашизм в Шкотії, Австралії, Новій Зеландії, Полудневій Африці і Канаді. В Австралії він вже має сто тисяч організованих членів. Між поодинокими домініяльними галузями існує тісна співпраця, а всі вони об'єднані в Б.Ю.Ф.

У відношенні до України англійські фашисти не мають покищо ніяких означених плянів. Сам Мозлей в заграничній політиці досить опортуністично наставлений. Автор цих рядків мав нагоду говорити з кількома чільними представниками фашистського руху. Їх знання про українські справи було досить хаотичне. Назагал всі вони знали, що Україна відважно бореться з большевизмом, що на Україні багато жидів і що вона лежить в дуже важному геополітичному місці між Європою і Азією. Московщину вони ненавидять, та це є питома риса всіх фашистів, яка в практиці, як от в Італії, приймає нераз зовсім відмінні форми. Але цьому нема що дивуватися. Ми мусимо тямити, що вірного союзника ми зискаємо щойно тоді коли самі будемо сильними.

Назагал фашизм, деб він не появлявся — повинен бути для нас відрадним явищем, бо він нищить силу інтернаціональної гидри, яка з одного боку піддержує грішми і пропагандою большевицький злочин, а з другого з фанатичним завзяттям поборює наші визвольні змагання.